

O Podizanju Gundulićevog spomenika

Prof. Hamdija Hajdarhodžić

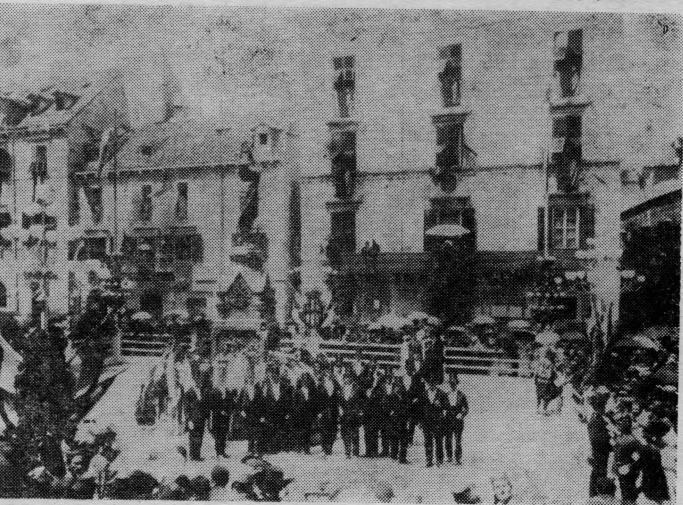
Ove godine navršava se 70 godina od podizanja spomenika Gjivu Frana Gunduliću, pa će čitaocima interesirati nekoliko podataka o tom važnom događaju iz političke historije u Dubrovniku XIX vijeka.

Dana 3. februara 1880. tadašnjem općinskom upravitelju stigla je predstava napisana ćirilicom, u kojoj neki građani pišu: »Dne 8. januara 1888. vrši se treći vijek da se rodio najslavniji Dubrovački pjesnik Ivan Franjin Gundulić. Takova se prigoda ne smije mimoći a da se Dubrovčani ne oduže prama svojem najglasovitijemu čovjeku, te se zato doljepotpisani obraćaju toj slavnoj općini s molbom da bi se ona — kakono Vlast što je na čelu našeg domorodnog građanstva — postarala da se podigne Gunduliću dostojan spomenik za gore rečeni dan, pak da se za tu svrhu što prije sastavi Odbor građana koji bi o tome počeo misliti i raditi. — U Dubrovniku o Vlasićima 1880. — U ime Dubrovačke Omladine. — Antun Drobac, Matej Šarić, Vlaho Matijević, Dinko Depolo, Spira Kačić.«¹

Toj molbi je prethodio članak u »Slovincu«,² dubrovačkom časopisu i vrelu nekih kasnijih kulturnih i političkih ideja. U tom članku se kaže: »... U jednu riječ svak je ugledao u Osmanaidi nešto što treba jednom narodu da ponosom gleda u oči susjeda. A mi Dubrovčani? Malo ne kao i da Gundulića nije nigda ni bilo. Ni spomene, ni riječi, ni radosti, ni ponosa! ... Toj se nemarnosti ne može oprostiti, i što ostali naši krajevi ne brinu se za ovu prvu našu zvijezdu, krivi smo mi Dubrovčani. Zato ako je još u nama, o sugrađani, davnog ponosa, ako nam slovinska krv teče u žilama, prenimmo se i skosnimo ... Vama navlastito, gradski vijećnici, kojima je puk povjerio upravljanje i zastupanje grada, Vama govorimo, dete u zborovima vašijem pokrenite ovo pitanje da se što prije u našem gradu podigne slični spomenik našem slavnom sugrađaninu Ivanu Franju Gunduliću neumrlom pjesniku.«³

Dr Ivanišin u svojoj studiji o »Slovincu« kaže, da su Gundulića u tom časopisu smatrali — »simbolom Dubrovnika«. Razumljiva je onda ta vatrenost redakcije kad govori o spomeniku, koji bi trebalo podignuti, jer potičući njegovu izgradnju, postiže se dvoje — i kulturni i politički cilj.

Međutim od momenta kad je jednom ta ideja postala predmet javnih razgovora i iz distingviranog kruga »Slovinčeva« pala u stvarnost već pokolebanog srpsko-hrvatskog jedinstva,

Odbor za podizanje spomenika pred spomenikom 1893.

zakovitlala se gotovo isključivo politička borba; kulturni značaj Gundulića i njegovog spomenika potisnut je u pozadinu.

Najprije zaključak općine:

»Molba za podizanje spomenika Ivanu Franjinu Gunduliću. Gospodin Načelnik (Čingrija) čita molbu predatu na 3. februara gp. broj 196 od Dubrovačke Omladine, vruće preporučuje molbu i predlaže: »Da bude imenovan Odbor od pet osoba da prouči gdje bi se mogao i kako u ovome gradu podignuti dostojni spomenik Velikome Pjesniku, i kako bi se mogla nabaviti potrebna sredstva. »Vijeće prima prijedlog jednoglasno.« Napisane i izbrojene cedulje izadoše imenovani: Gosp. Orsat grof Pucić, prof. Pero Budmani, dr. Ivo Kaznačić, kanonik Mato Vodopić i prof. Luko Zore.«⁴

Ovaj odbor je razradio plan i predložio:

»1. Da se ustanovi u Dubrovniku jedan glavni odbor koji će se brinuti za sakupljanje dobrovoljnih prinosaka, i da taj odbor imenuje pod odbore u svijem mjestima u kojim može se ufati da će poduzeće biti potpomognuto,

2. Da spomenik bude kip od bijelog kararskog mramora, kolosalne veličine (bar jedan put i po naravske veličine) s razmjernim podnožjem,

3. Da bi najbolje mjesto za spomenik bilo pred Dvorom. A druga bi mjesta pristojna bila na sred Poljane, na dno skale Jezuiske i pred S. Vlahom.«⁵

I tu je onda sve stalo. Počele su ostavke, povlačenje ostavki, ponovno biranje članova Odbora i ponovne ostavke itd.⁷ A onda je sve to završeno pločom u crkvi Male Braće (franjevaca) 1888.,⁸ iako je novac sakupljen za spomenik na otvorenom, iako je Odbor u tom času podizanja ploče raspolagao ne malom sumom od 7000 fiorina.⁹

To je bila prva faza akcije oko podizanja spomenika Gunduliću.

Okolo tri godine iza toga, u augustu 1891., ponovo se aktivira Odbor za podizanje spomenika, ali sada mu je na čelu narodnjak Marinica Gjorgji¹⁰ i ima kapital preko 7000 fiorina. Najprije se raščičava pitanje mjesta spomeniku i odlučuje se, da bude »na sred Poljane«, gdje je i podignut, a zatim se izrada povjerava tada istaknutom kiparu Ivanu Rendiću,¹¹ koji je za taj svoj rad dobio 17.000 fiorina, uključujući u tu sumu i njegov honorar.

Poslije niza priprema, poslije odobrenja programa¹² i poslije organizacije primanja gostiju svečanost otkrivanja spomenika (25., 26., 27. VI 1893), bila je veoma važna politička — više politička nego kulturna — manifestacija u tadašnjem malom Dubrovniku. Mnogi tadašnji istaknuti političari, naučnici, publicisti i književnici iz Srbije, iz Hrvatske, iz Vojvodine, iz Slovenije, iz Bosne i Hercegovine — tadašnja intelektualna elita — bila se sjatila pred spomenik i manifestirala različite ideje, pa je tako mali Dubrovnik, sa dva tri konzula stranih sila, bio kao košnica dan dva i, u tom momentu, ogledalo tadašnjih političkih težnji, među kojima su mnoge naročito bile antiaustrijske.

¹ Vidi broj 196. — T, 3. II 1880., — Posebni omot, koji nosi naslov: »Gundulićev spomenik« u Arhivu općine

² Časopis je izlazio od 1. V 1878. do 22. XII 1884.

³ Vidi »Slovinac« broj 5., str. 36 1878.

⁴ Dr Nikola Ivanišin:

⁵ Vidi zapisnik sjednice Općinskog vijeća od 9. marta 1880., broj 450 iz knjige zapisnika za godinu 1876—1886. svezak prvi, str. 273.

⁶ Vidi Zapisnik broj 3131 sjednice Općinskog vijeća od 30 decembra 1882.

⁷ Vidi zapisnike Općinskog vijeća od 1880. do 1888. i od 1888. do 1894. Osim toga vidi dopis općinski broj 1470 od 20. VII 1884.

⁸ Povodom otkrića spomen ploče 1888. godine stiglo je mnoštvo brzojava iz svih krajeva tadašnje Hrvatske, Srbije, iz Italije, Francuske itd.

⁹ Vidi zapisnik Općinskog vijeća broj 2844. od 3. XII 1887., str. 79., knjiga I., 1887—1892.

¹⁰ Marinica pl. Gjorgji je potomak poznate dubrovačke porodice Gjorgjića. Sarađivao sa Perom Čingrijom u pomaganju ustanika 1875. i dalje u Hercegovini.

¹¹ U pomenutom omotu o Gundulićevom spomeniku ima nekoliko Rendićevih pisama Odboru za podignuće Gundulićevog spomenika i nekoliko koncepata pisama ovog odbora Rendiću.

¹² Program svečanosti je bio ovakav:
Svečanost će trajati tri dana:

Dan 1. — Doček gosti. — Od dotičnog komiteta, bilo to u Gružu, bilo u našoj luci, primiće se gosti. Ulaz gosti u grad bit će pozdravljen sa 21-ijem hitcem topa; međutim muzike će svirati na mjestima gdje se budu gosti iskrali. Došavši gosti u grad, spomenuti komitet opredijeliće poslanicima određene im stanove, da se po volji odmore, stavivši im na njihovo raspoloženje za pregled grada osobe na to određene itd. (Grad biva po mogućnosti što bolje nakićen).

U večer rasvijetljenje grada (osim poljane); muzike će svirati kod Orlanda i pred dvorom. — Na 9 ura muzike s bakljadom obaći će grad. Poslje toga, teatar.

Dan 2. — Otkriće Spomenika — U jutro zorom, muzike će obaći grad i Pile svirajući na Dianu, a topovi će sa 21-ijem hitcem proglasiti narodu svečanost ovoga dana. U 8 ura skupiće sa seljani s barjacima (kojima će gracka bratstva ići u susret) na Pile, odakle nakon nekoliko puškaranja, pozdravljeni sa 21-ijem hitcem topa uz pratnju muzika, krenuće put grada, te preko place do Sv. Vlaha, pred koju će crkvu, po običaju zasaditi svoje barjake.

U 10 ura će se pjevati svečana misa u Gospi.

U 11 ura sakupiće se seljaci sa svojim barjacima, društva i dubrovačka bratstva sa zastavama, škole (po mogućnosti i one sa barjacima), zastupnici grackih društava i ureda, inostrani poslanici, općinsko zastupstvo itd. Pred Gospu. Svako društvo, korporacija itd. nosiće lovor vijenac da ga poklone uspomeni neumrllog pjesnika. Ispred Gospe uputiće se

svi u redu procesije, krenuvši ispred Dvora na Placu, iza Fontare kroz Bačvarsku ulicu do Poljane, gdje će pak svaki barjak s pratnjom uzeti mjesto opredijeljeno mu od komiteta »Procesije i otkrića Spomenika.« — Gracko zastupstvo, trgovačka komora, poslanici inostranih društava, zastupnici raznih ureda, sveštenici određeni da blagoslove Spomenik itd, uzeće mjesto u dotične za njih priredene tribune. Govor predsjednika odbora za podignuće spomenika, otvoriće ovaj dio svečanosti. Tim govorom rečeni predsjednik predaće spomenik dubrovačkoj Općini, te će u tu svrhu, koncem govora, svojom rukom prekinuti uzicu kojom je pričvršćen zastor spomenika, tako da se ovaj pokaže otkriven vidu puka. U ovaj čas zaoriće topovi, završaće muzike, uskliknuće glasnici, pokloniće se barjaci, a s prozora će gospođe obasipati spomenik cvijećem. Ovaj čarobni momenat biće slijeden od govora načelnikova i blagoslova spomenika. Pošto se svrši obred blagoslova, krenuće procesija kao »defilé« pred Spomenik, pozdraviće ga barjaktari barjacima, a vijenci će mu se na podnožju položiti, i sve to uz sviranje muzike i pjevanje. Procesija će napokon rastaviti se, a barjaci će se pratnjom muzike, zasaditi kao i prije na peristilju Sv. Vlaha. Zatim će započeti banket na čast gosti. U večer opće rasvijetljenje grada a Poljane nadalje, gdje će svirati muzike. U 8 i po ura teatar (kao i pregjašnje večer lijepo nakićen i rasvijetljen.)

Dan 3. — Jutrom dotični komitat i privatni nastojće da zabave što bolje goste, pokazujući im što je zanimljivijega u Dubrovniku. Na 5 ura po podne počinje pučka svetkovina u Gružu s igrom tombule na polju od Gruža, uz muzike, pjevanje i igranje. U večer rasvijetljenje Gruža. Na povratku iz Gruža, uz rasvijetljenje Pila i Konala poći će se na Poljama, gdje će se muzike i pjevači rastati s Gundulićevijem spomenikom. — Vidi M. Giorgi.«

Svi izvori, i službeni austrijski i svi izvjestitelji sa svečanosti, pokazuju, da je svečanost trajala toliko i da se odvijala, kako je programom predviđeno, osim u slučaju sa jednom grupom, koja je posjetila grob Meda Pucića u Lapadu.